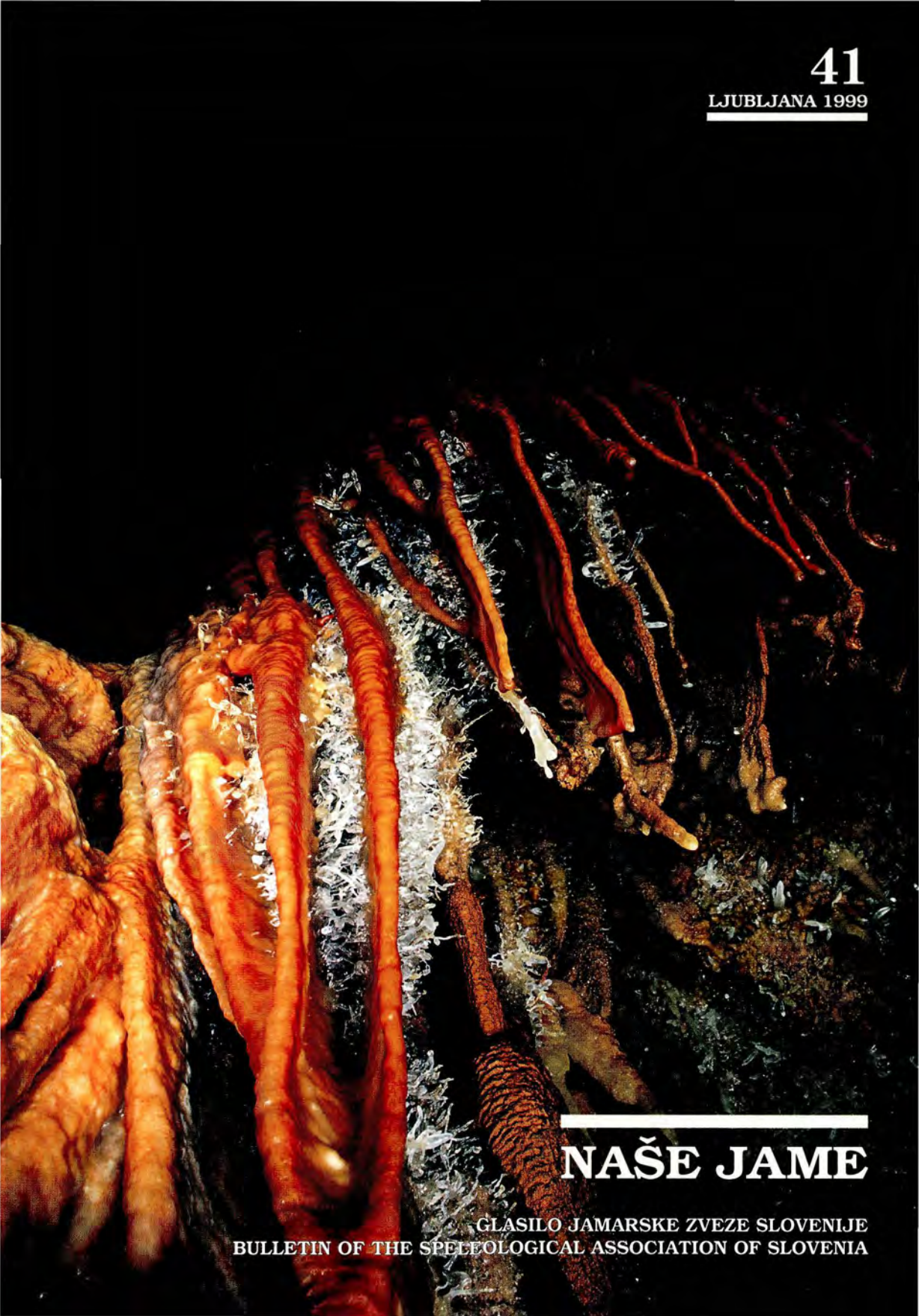

41

LJUBLJANA 1999

NAŠE JAME

GLASILO JAMARSKE ZVEZE SLOVENIJE
BULLETIN OF THE SPELEOLOGICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA

Uredniški odbor – Editorial Board

Marko Aljančič (glavni in odgovorni urednik), *mag. Miha Brenčič*,
dr. Ivan Gams, *dr. Andrej Kranjc*, *Aleš Lajovic* (upravnik revije), *dr. David*
John Lowe, *Tomaž Planina*, *dr. Boris Sket*, *dr. France Šušteršič*

Prevodi: avtorji in/ali *Mojca Urankar*,
jezikovni pregled: *Marko Aljančič*

Na naslovni strani:
Iz Skilanove jame.
Foto: Bogdan Kladnik

On the cover:
Claudio Skilan Cave.
Photo by Bogdan Kladnik

Naročnino nakazujete upravi:
Subscription assign to account of the Administrative Office:
LB 50100-678-46103, Jamarska zveza Slovenije, 1109 Ljubljana,
pp 2544, Slovenia

Tiskala – Printed by
Littera picta d.o.o. Ljubljana

Naklada
600 izvodov

Izdajo je omogočilo Ministrstvo za znanost in tehnologijo
in Ministrstvo za šolstvo in šport

Cena izvoda je 1500 SIT.

© 1999, Jamarska zveza Slovenije (Speleological Association of Slovenia)
Kakršnokoli kopiranje ali uporaba podatkov brez dovoljenja izdajatelja nista dovoljena.
No part of this publication may be reproduced or used without the permission of the
publisher.

NAŠE JAME

41

Glasilo Jamarske zveze Slovenije
Bulletin of the Speleological Association of Slovenia
Ljubljana, 1999

VSEBINA - CONTENTS

UVODNIK - LEADING ARTICLE

<i>Daniel Rojšek</i>	
Slovensko jamarstvo na prelomu?	5
A new turning point in Slovenian caving?	

ČLANKI - ARTICLES

<i>Miha Brenčič, Igor Perpar in Boris Sket</i>	
Šimenkovo brezno	7
The cave Šimenkovo brezno	
<i>France Šušteršič</i>	
Svidretova pečina	22
The cave Svidretova pečina	
<i>Jiří Kyselák</i>	
C 11 - another pothole in the Julian Alps	41
C 11 - novo brezno v Julijskih Alpah	
<i>Franc Marušič-Lanko</i>	
Nove raziskave v Breznu pod velbom	49
Further explorations in the pothole Brezno pod velbom	
<i>Franc Marušič-Lanko</i>	
Nova odkritja na Lanskem vrhu	54
New discoveries in the area of Lanski vrh	
<i>Pavel Jamnik</i>	
Jama v Strašnu	59
The cave Jama v Strašnu	
<i>Stojan Sancin</i>	
Jama pred Kotlom	66
The pothole Jama pred Kotlom	

<i>Aleš Vidic in Irena Stražar</i>	
Majčevo Brezno	70
The cave Majčevo brezno	
<i>Radivoj Šajn</i>	
Brezno Bogumila Brinška	78
The pothole Brezno Bogumila Brinška	
<i>Borivoj Ladišič</i>	
Nova Kostanjeviška jama	82
New cave sections of Kostanjeviška jama	
<i>Andrej Mihevc</i>	
Brezno v Debliških livadah	89
The cave Brezno v Debliških livadah	
<i>Andrej Mihevc</i>	
Brezen v Martinovih Hrastnicah – "fojba"?	94
The cave Brezen v Martinovih Hrastnicah – a "foiba"?	
<i>Andrej Gaspari</i>	
Izvir Kolpe	100
The spring of the Kolpa	
<i>Božo Drovenik</i>	
Nove vrste jamskih hroščev v Sloveniji	105
New species of cave beetles in Slovenia	
<i>Andrej Hudoklin in Klemen Koselj</i>	
Iščemo netopirje	111
Searching for bats	
<i>Miran Nagode</i>	
Karbid, aceten in karbidovke	118
Carbide, acetylene and carbide lamps	
<i>Janja Kogoušek</i>	
Pomen, naloge in uporabnost sledilnih poskusov	128
The significance, tasks and applicability of water tracing experiments	

KATASTER JAM – CAVE REGISTER

<i>Dorotea Verša</i>	
Kataster jam JZS v letu 1998	131
The JZS (Speleological Association of Slovenia) Cave Register in 1998	
<i>Marko Simić</i>	
Uporabnost satelitskega določanja leg vhodov jam za potrebe Katastra jam JZS	133

ODPRAVE – EXPEDITIONS

<i>Miran Zobec in Matjaž Žetko</i>	
Jamarska odprava Chiapas 98	139

V SPOMIN – IN MEMORIAM

<i>Vinko Koren, Miran Veselič, Daniel Rojšek, Joško Pirnat</i>	
Renato Verbovšek – Rene (1951 – 1998)	141
<i>Aleš Lajovic</i>	
Stane Stražar (1929 – 1998). Beseda ob grobu	145
<i>Eduard Špendl</i>	
V spomin Stanetu Stražarju	145
<i>Daniel Rojšek</i>	
Bogdan Kovač (1951 – 1999). Beseda ob grobu	148
<i>Jurij Kunaver</i>	
France Habe (1909 – 1999)	149
<i>Karl Mais</i>	
Moji spomini na Franceta Habeta	152
<i>Marko Aljančič</i>	
France Habe. Spomini in reminiscence	155

POROČILA – REPORTS

<i>Rok Stopar</i>	
Utrinki z obiska krimskega podzemlja	158

ODMEVI – ECHOES

<i>France Habe</i>	
Moja srečanja z jamami	160
<i>Živa Tavčar</i>	
Jamarstvo – šport, rekreacija ali turizem?	162
<i>Marko Aljančič</i>	
Vloga in pomen Idrižčanov in idrijskih rudarjev pri raziskovanju kraškega podzemlja	164

JAMARSKA TEHNIKA – CAVING TECHNIQUES

<i>Tomaž Planina</i>	
Zavezovanje cevastih trakov	166
The tying of knots in tubular webbing	

<i>Tomaž Planina</i>	
Nove izkušnje s staranjem vrvi	168

JAMSKA FOTOGRAFIJA - CAVE PHOTOGRAPHY

<i>Marko Aljančič</i>	
Slovenska jamska fotografija	170
Portfolio: Bogdan Kladnik	174

KNJIŽEVNOST - LITERATURE

<i>Ivan Gams</i>	
Kras (Slovene Classical Karst)	189
<i>Ivan Gams</i>	
Kras, pokrajina, življenje, ljudje	190
<i>Andrej Kranjc</i>	
Eric Gilli, <i>L'exploration spéléologique et ses techniques</i>	191
† <i>Dušan Novak, Andrej Kranjc in Metka Petrič</i>	
<i>Acta carsologica</i> 25, 26 in 27	192
<i>France Šušteršič</i>	
<i>Ipogea, rivista di carsismo e speleologia</i> 2 (1)	198
<i>Andrej Kranjc</i>	
Mato Njavro: Narodni park Plitvička jezera	199
<i>Ivan Gams</i>	
Južnokitajski kras (South China Karst)	201
<i>Marko Aljančič</i>	
Bilten JK <i>Železničar</i> , 21	202
<i>Franc Malečkar</i>	
Atti dell' VIII convegno regionale di speleologia del Friuli-Venezia Giulia	204

Brezno v Debliških livadah

Andrej Mihevc¹

Izvleček

Opisano je majhno, s smetmi zasuto brezno pod Krenom v Kočevskem Rogu, 8 km od Kočevja.

Brezno se omenja v memoarski literaturi o pobjah v Rogu kot morišče. V jami razen vojaške čutare, menažke in zobne proteze ni bilo drugih predmetov iz časov velikih pobjah. Človeški ostanki so verjetno pokopani pod smetmi, s katerimi so pozneje zapolnili brezno do vrha.

Velika količina smeti v tem odročnem breznu kaže na to, da so navedbe o rabi brezna v času pobjah resnične, smeti pa so bile v jamo odvržene verjetno po letu 1970 z namenom, da bi prikrili sledove.

THE CAVE BREZNO V DEBLIŠKIH LIVADAH

Abstract

The article describes a short refuse-infilled shaft below Kren, an elevation in the area of Kočevski Rog, 8 km away from Kočevje.

In the memoirs of the liquidation activities in Rog, the shaft is referred to as a site of mass execution. Besides a military water bottle, a piece of mess gear and false teeth, no other objects from the period of extensive post-war liquidation were found in the shaft. Mortal remains are probably buried under the refuse which was subsequently piled up to the top of the shaft.

A large amount of refuse material in this remote shaft indicates the truth of the statements about the use of the shaft at the time of liquidation. The refuse was probably dumped in the shaft after the year 1970 for the purpose of eradicating all the traces.

Zgodovina raziskav

Namig o obstoju brezna sem dobil v memoarski literaturi o velikih pobjah v maju in juniju 1945. leta (Ižanec, 1971, Mihevc, 1995 /a/). V knjigi, ki je zbirka pričevanj peščice preživelih, beremo, da so (partizani) v prvih dneh junija s kamioni vozili ujetnike iz Kočevja v Rog, jih tam pobijali in metali v brezna. Zaradi slabega ravnanja, stradanja, pretepanja in prevoza so nekateri ljudje pomrli že med vožnjo, nekatere so pobili, ko so jih raztovarjali z avtomobilov. Nekateri pa so bili tako slabotni, da niso mogli več iti do kakih 150 m oddaljene Jame pod Krenom, (kat. št. 6158), kjer so jih sicer pobijali.

¹ Andrej Mihevc, Grič 10, SI-1370 Logatec

Prav tam, kjer so raztovarjali ljudi s kamionov, je bilo tik pod cesto priročno brezno. Imenujejo ga Rezervno brezno. Da se jim ni bilo treba truditi s prenašanjem do Jame pod Krenom, so trupla zmetali kar vanj.

Brezno sem poiskal, ker me je zanimala točnost pričevanj in sem želel preveriti, ali brezno sploh obstaja. Obstajala je tudi možnost, da so vanj metali oblečene ljudi, ki bi lahko imeli pri sebi še nekaj osebnih predmetov. Pred pobijanjem pri drugih jamah v Rogu so se morale žrtve sleči (Žajdela, 1990), zato ugotavljanje identitete tam ni mogoče (Mihevc, 1995 (b)).

Brezno še ni bilo registrirano in tudi ni bilo znano skupščinski komisiji za ugotavljanje okoliščin velikih pobojev po koncu druge svetovne vojne. Ob njenem obisku in registraciji 180 m oddaljene Jame pod Krenom (Simić, 1991) je bilo morda še zasuto s smetmi in neopazno.

Brezno sem našel na opisanem mestu, 20 m od glavne ceste čez Rog, okrog 30 m naprej od mesta, kjer se od ceste odcepi steza proti Jami pod Krenom in kjer zdaj stoji velik lesen križ. Žal pa je bilo takoj jasno, da je močno zasuto s smetmi.

Brezno je znano obiskovalcem grobišč, svojcem žrtev, ki pri jami prižigajo sveče, zato do njega vodi dobro uhojena steza. Vhod je ograjen, vendar se je bati, da se bodo smeti posule in da kdo pade v jamo.

Brezno sva spomladi 1997 obiskala in izmerila Štefan Hren in Andrej Mihevc, člana JD Logatec. Ime brezna, Rezervno brezno – se mi zdi nekoliko neprimerno, zato menim, da je bolje, če ga poimenujemo po toponimu Debliške livade.

Opis jame

Osnovni podatki o jami:

x: 5495 185

y: 5058 150

z: 535 m

Določeno po karti TTN, Ribnica 48, 1: 5000

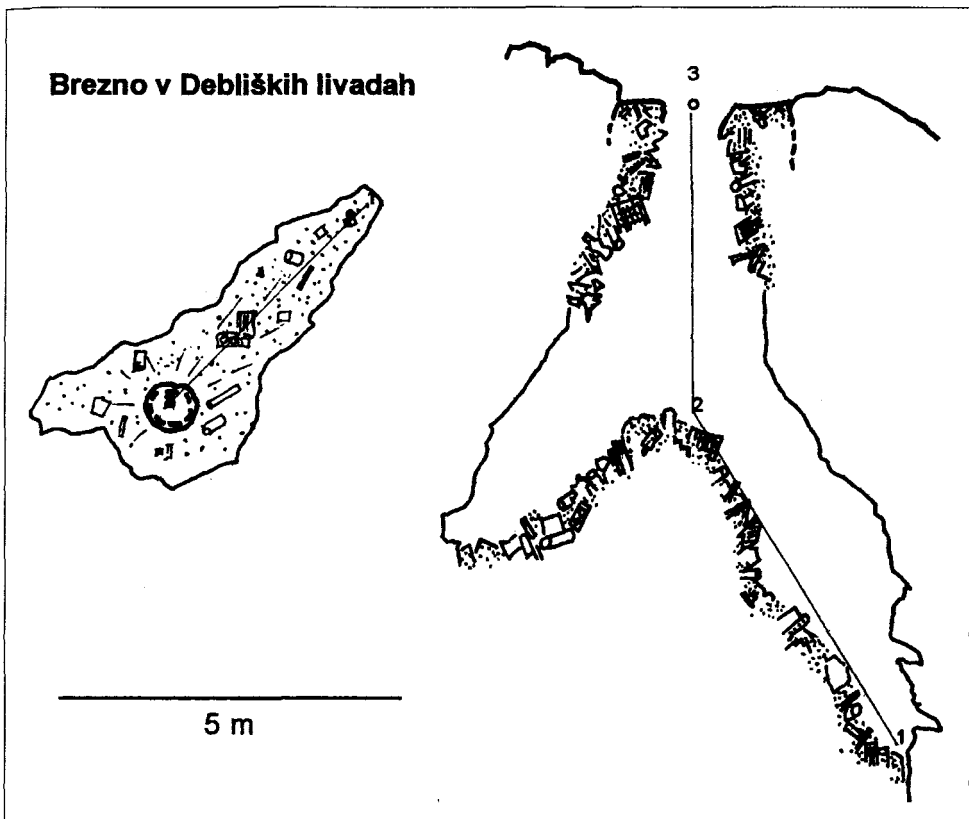
Dolžina poligona: 11 m; globina jame: 9,5 m.

Lega: Debliške livade, okrog 20 m pod glavno cesto čez Rog, ob robu plitve vrtače

Naravne oblike brezna ni več mogoče ugotoviti, saj je premočno zasuto s smetmi. Naravni vhod v brezno je bil popolnoma zasut in zravnan s površjem, tako da brezno nekaj časa sploh ni več obstajalo. Vendar so se smeti zasipa sesedle in udrle, tako da je nastala okrog meter velika okrogla odprtina.

Skozi vdor med smetmi se spustimo okrog 4,5 m kjer se brezno razširi na kake 3 m, nato pa se strmo spusti za 5 m. V tem delu je brezno široko okrog 1,5 m, ter se v dveh strmih odsekih, ki jih seveda tvorijo smeti spusti do dna. To je nastalo ob stiku smeti in živoskalne stene.

Slika 1. Načrt Brezna na Debliških livadah
Figure 1: Cave plan of Brezno v Debliških livadah.

Na tem mestu je v živoskalni steni nekaj manjših polic, in na eni od njih sem našel vojaško menažko, čutaro ter zobno protezo. Ti predmeti so nedvomno starejši kot so smeti, ter so kot kaže iz vojnega časa.

Stene jame so živoskalne, na nekaj mestih je tudi nekaj borne sige. Tla vseskozi tvorijo smeti, v gornjem delu brezna pa tvorijo tudi vse stene ter delno tudi strop v katerem se sedaj odpira vhod. Smeti so tako poglobiten speleomomorfološki element v jami. Ker pa lahko z analizo teh določimo tudi nekatere za jamo pomembna dogajanja, si jih velja natančneje pogledati.

Smeti in njihov izvor

Smeti leže v jami že nekaj desetletij, vendar so še vedno dobro ohranjene in verjetno bi se dalo s pomočjo domačinov iz Kočevja tudi ugotoviti, od kod prihajajo. Sam smeti nisem prekopaval, opisujem le predmete, ki sem jih videl

v profilih in sem si jih zapomnil, ker so nenavadni ali pa nekaj povedo o svojem izvoru.

Najbolj opazen predmet med smetmi so steklenice od pokalice. Pokalica ali kraherle je bila brezalkoholna pijača z ogljikovim dioksidom. Sredi petdesetih let jo je iz uporabe izrinila cocacola oziroma njena predhodnica kokta.

Kraherle so pred drugo vojno polnili sodavičarji, pogosto tudi večji gostilničarji. Proizvajalci so si dali izdelati posebne steklenice z reliefnimi ali peskanimi napisi. Steklenice so bile podobnega formata, sodavičarji pa so jih prodajali naokrog. Prenašale so se v lesenih zabojčkih s številnimi prekati. Steklenico spoznamo po posebnem načinu zapiranja. Vrat steklenice je namreč pri vrhu zožen, pritisk plina v steklenici pa je na to zožitev z notranje strani pritiskal stekleno kroglico. Steklenico si odprl tako, da si z palcem pritisnil kroglico navznoter. Tako je plin ušel ven, kroglica pa padla v steklenico. Pri tem je počilo in od tod tudi ime pokalica.

V jami je gotovo več kot 30 steklenic, ter nekaj zabojčkov. V jamo so bili vrženi zabojčki s steklenicami vred. Napisi na steklenicah pa so naslednji: Jos. Honigmann, Kočevje; Emil Haidner, Tvoronica sodavice Brežice; Janko Engelman, Kranj; G.F. Barthol, 93. Hrib, Loški potok. Nekaj steklenic sem odnesel iz jame kot spomin na čase pred cocacolo.

Drugi taki predmeti so odpadki od mehanične delavnice. Sem spadajo različni predmeti, ki kažejo na mehanično delavnico "splošne prakse". Najti je vijake, kose raznih delov motorja, klinaste jermene, tesnila od motorja, ostružke ter cikcakaste trakove gume, ki nastanejo, ko s posebnimi noži poglobljajo profile na gumah pri tovornjakih.

Stratigrafija smeti ni jasna, zdi pa se, da so bile steklenice in zabojčki od pokalice vržene v jamo hkrati z odpadki mehanične delavnice. Med njimi so tudi kosi velike polivinilne folije in veliko organskih odpadkov, ki pa so zgnili v nedoločljivo humusno zmes. V jami ni bilo svežih smeti ali gospodinjskih odpadkov.

Sklepam, da so smeti pripeljali enkrat, ob praznjenju, čiščenju podstrehe ali kleti neke stare, po vojni verjetno podržavljene gostilne. Na to kažejo leseni zabojčki s steklenicami pokalice. Običajno se take stvari nekje spravljajo, potem pa se izkaže, da taka šara ni za drugim kot za v smeti. Količina zabojčkov kaže na takšno veliko pospravljanje. Ker ni verjetno, da bi v sredo Kočevskih gozdov vozilo več ljudi in ker ni verjetno, da je odvažanje smeti trajalo dlje časa, smemo sklepati, da vse izvirajo iz enega samega kraja, torej velike stare hiše, nekoč gostilne, ki ima v svojem sklopu tudi mehanično delavnico, saj so bile stvari pripeljane hkrati. Polivinilna folija pa omogoča približni datacijo, saj vemo da PVC folij pred letom 1970 skoraj ni bilo.

S smetmi je bila jama zasuta do vrha in zdi se, da so bile smeti na vrhu lepo poravnane. Smeti, teh je bilo več 10 m³ od ceste do jame verjetno niso znosili na rokah, verjetno so uporabili stezo bližnjico, ki vodi blizu jame in po njej smeti pripeljali. Do jame je lahko pripeljal le traktor, pa še s tem so bile verjetno težave, saj dostop do jame ni ravno enostaven. Danes se je okolica jame že precej zarasla.

Če predpostavimo, da je v jami več kot 10 m³ stlačenih smeti, ter je bil prevoz možen le s traktorsko prikolico, je bilo potrebno vsaj 4 – 5 voženj do jame. Od 8 km oddaljenega Kočevja (Željnjce ali Klinja vas so par km bliže, a smeti kažejo na mestno poreklo) vzame pot dobre pol ure v eno smer, prav toliko pa tudi nazaj. Zasipanje jame je bilo torej kar obilen časoven in deloven zalogaj in nekdo se je zelo potrudil, da je smeti spravil tako daleč v brezno. Morda se kdo tega zasipanja v Kočevju še spomni.

Sklep

Metanje smeti v jame je v Sloveniji dokaj razširjena praksa. Smeti v Breznu v Debliških livadah pod Krenom pa z običajnim odmetavanjem smeti ne moremo razložiti.

Pred breznom v Debliških livadah gorijo sveče. Prižigajo jih svojci izginulih v velikih pobjih po koncu druge svetovne vojne. Ali so bili v jamo vrženi ljudje, ne vemo, saj je jama danes zasuta s smetmi. Tudi najdeni predmeti, na primer zobna proteza, tega ne dokazujejo.

Dokaz, da so v jami posmrtni ostanki ljudi, so le smeti. Če je namreč najdba zobne proteze v breznu še lahko slučaj oziroma naključje, pa gotovo ni slučaj prevoz nekaj 10 m³ smeti. Za zasutje oddaljene jame je potrebno veliko prevozov, dodatnega časa ter dodatnega ročnega dela. To pa ni več naključje. Za takšno delo je potrebna močna motivacija.

Odmetavanje smeti v to jamo torej ne smemo obravnavati kot onesnaževanje okolja, pač pa kot zakrivanje in uničevanje sledov pobjev.

Literatura

- Ižanec, F., 1971: Odrpti grobovi III, 1-319. Buenos Aires.
- Mihevč, A., 1995 (a): Caves as mass-graveyards in Slovenia.- Acta carsologica, International Symposium Man on Karst, dedicated to 70th anniversary of the Academician Prof. Dr.Ivan Gams, 24, 377-385, Ljubljana.
- Mihevč, A., 1995 (b): Identifikacija žrtev pobjev v breznih na Kočevskem Rogu in Matarskem podolju s pomočjo novcev.- Naše jame 37: 85-89.
- Žajdela, I., 1990: Kočevski rog. 1-136, Maribor.č. M.,1991: Registracijski zapisnik Jame pod Krenom, kat.št. 6158, Arhiv inštituta za raziskovanje krasa, Postojna.